

BEDEN DİLİ VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Binnur Erişkon Cangil (*)

ÖZET

Günümüzde yabancı dil eğitiminde önemle vurgulanan noktalardan bir tanesi yabancı dil yoluyla öğrenene kültürlerarası iletişim becerisinin kazandırılması ve bu yolla başka dilleri konuşan bireylerle bilgi ve düşünce alışverişinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda bu çalışmada kültürlerarası iletişim bağlamında iletişim kavramı üzerinde durulacak ve beden dilinin dil öğrenme ve öğretme sürecindeki yeri ve işlevi incelenerek tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Sözcükler: İletişim, kişilerarası iletişim, kültürlerarası iletişim, beden dili

ABSTRACT

One of the very much stressed points in contemporary foreign language teaching is developing intercultural communicative competence of the learner through foreign language and thus enhancing him/her to share knowledge and thoughts with other individuals who speak other foreign languages. In this aspect, in this study it has been aimed at pointing on communication in the context of intercultural communication, and in this respect the place and function of body language in language learning and teaching will be discussed.

Keywords: Communication, interpersonal communication, intercultural communication, body language

Günümüzde yabancı dil eğitiminde önemle vurgulanan noktalarda bir tanesi yabancı dil yoluyla öğrenene kültürlerarası iletişim becerisinin kazandırılması ve bu yolla başka dilleri konuşan bireylerle bilgi ve düşünce alışverişinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda bu çalışmada kültürlerarası iletişim bağlamında iletişim kavramı üzerinde durulacak ve bu bağlamda sözsüz iletişimin/ beden dilinin dil öğrenme ve öğretme sürecindeki yeri ve işlevi incelenerek tartışmaya açılacaktır. Çalışma aşağıdaki sorular üzerinde sürdürülecektir:

" Kişilerarası iletişim nedir?

" Sözsüz dil/ beden dili nedir ve sözlü dil ve sözsüz dil/beden dili arasında nasıl bir ilişki vardır?

- " Sözsüz dil/beden dili evrensel midir yoksa kültüre özgü müdür?
 " Kültürlerarası iletişimde ve yabancı dil eğitiminde beden dilinin rolü nedir?

Kişilerarası İletişim

İletişimi genel olarak "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak açıklayabiliriz" (Dökmen 2003 :19). Cüceloğlu iletişimin insanların birbirlerinin farkına varmasıyla başlayan çok kanallı bir süreç olduğunu söylüyor. Bu süreçte her bir duyu organı bir iletişim kanalı işlevi görüyor. (Cüceloğlu 2003). İnsanların birbirlerinin farkına varmalarıyla başlayan bu çok kanallı iletişim süreci kişilerarası iletişim olarak adlandırılıyor. Kişilerarası iletişimin kaynağını ve hedefini insanlar oluştururlar. Bu tür bir iletişimi "anlamalarında uzlaşmış simgeler aracılığı ile bilgilerin, düşüncelerin, duyguların biriktirilip aktarılmasının ve alışverişinin hem ortak, hem de değişik zaman ve mekân boyutlarında gerçekleştirilmesi olarak..." (Zıllıoğlu 1993:7) tanımlayabiliriz. "Kişilerarası iletişimin en karmaşık aracı olan konuşma; bilgi aktarma, başkalarının davranışlarını yönlendirmeyle, buyruklarla, kimi kez şakayla, kimi kez saldırgan kırıcı sözlerle karşıdakini etkilemek için kullanılır" (Usluata 1991:54).

Kişilerarası iletişimin kendi içinde nasıl sınıflandırılması gerektiği konusunda yerli ve yabancı kaynaklarda birbirlerinden farklı görüşlerin var olduğu saptanmıştır. Bu aşamada Dökmen'in (2003:27-28) sınıflandırması model olarak alınmıştır. Kişilerarası yüz yüze iletişim kendini iki biçimde gösterir: Sözlü iletişim ve sözsüz iletişim. Sözlü iletişimde, konuşma ve konuşma ile birlikte ortaya çıkan dil ile yakından ilgili olgular- bunlara dil ötesi öğeler diyebiliriz- en önemli yeri tutar. Sözsüz iletişim ise, yüz anlamlarını/mimikleri, bedeninin kullanımını/jestleri, giysileri, mekân kullanımı ve araçları içerir. Bu iletişim biçimi beden dili olarak da bilinir. Beden dili, bedeninin verdiği gözle görülebilen sözsüz mesajlardır. "Bu, bir durum karşısında bedeninin kendi duruşunu kodlayarak sunuşudur" (Altıntaş, Çamur 2004:17) Buna karşın sözlü dil ise seslerin ilgili anadilin kuralları çerçevesinde karşıdaki kişiye aktarılmasıdır (Schober, 2001).

Sözlü Dil ve Sözsüz Dil/Beden Dili

Kişilerarası yüz yüze iletişimde düşünceler sözlü, duygular ise sözsüz dil ile anlatılır. Başka bir deyişle, kişilerarası iletişimde konuşma dili duyguları dile getirmede genellikle yetersiz kalır. Çünkü sözler konuşmanın içeriğini oluştururlar, oysa sözsüz iletişim duygusal bilgiyi aktarır. Günlük yaşamdaki ilişkilerde sözel kodlar dışında başvurulan simgesel kodlardan sözsüz olanlar, anlamı yaratma ve paylaşmada çoğu kez bilinçsiz olarak sürekli kullanılırlar. Öyle ki beden diliyle verilen mesajlar insanlarla anlaşmada en temel araç niteliği taşır. Araştırmalar iletişimde beden dilinin; ses tonu (% 38) ve sözcüklere (% 7) göre % 55 oranla önde olduğunu göstermektedir (İzğören 2000 :6, Pease-Pease 2003 :13). Gelgelelim sözsüz iletişimin bir

araştırma alanı olarak görülmesi yeni sayılabilir. "Oysa sözsüz iletişimin önemli bir bölümünü oluşturan görsel kodların kullanımı, insanın iletişim tarihi kadar eskidir. İlkel ve geleneksel toplumların insanı, günlük uygulamalar için olduğu kadar, din kökenli törenler için de son derece yetkin kodlar geliştirmiştir" (Zıllıoğlu 1993:179). Öte yandan kişilerarası yüz yüze iletişimde sözlü iletişimin çerçevesinin ve anlamın belirlenmesinde yüz ifadeleri, beden hareketleri ses tonlaması her zaman etkili olmuştur. Kısaca, sözsüz iletişim sözel içeriğin anlamlandırılmasında ve yorumlanmasında önemli ve güvenilir ipuçları verirken sözlü iletişimi destekler ve pekiştirir.

Ancak diğer taraftan sözsüz iletişimin belirsiz ve çok anlamlı olma özelliği de vardır. Bunun nedeni ise duygularla ilgili olmasıdır. Duygular değişik yorumlara açık olabileceğinden kimi durumlarda iletiyi çözebilmek bulunulan ortamın koşulları ve diğer sözlü ve sözsüz iletiler ile olanaklı kılınabilir. Bu duruma belki de en uygun örnek iletişimde suskunluğun/sessiz kalmanın değerlendirilmesi olarak verilebilir. Kişilerarası iletişimde suskunluk belli bir saygının belirtisi olarak anlaşılabilir gibi, yorgunluk, kızgınlık, ilgisizlik, sıkılma olarak da algılanabilir. Böyle durumlarda iletinin anlamlandırılmasında yukarıda sözü edilen diğer sözlü ve sözsüz iletiler ile bulunulan ortamın koşulları devreye girer.

Bu bağlamda sözsüz iletişimin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Sözsüz iletişim duyguları belirtir

Sözsüz iletişim etkilidir

Sözsüz iletişim çok anlamlıdır.

Sözsüz iletişim belirsizdir. (Cüceloğlu 1992)

Sözsüz İletişim Kültüre Göre Biçimlenir

Beden dilinin bir durum karşısında bedeninin kendi duruşunu kodlayarak sunuşu olduğundan söz edilmişti. Beden dilinin bu günkü işaretlerinin iki farklı kaynaktan geldiği öne sürülmektedir. Buna göre bu kaynaklardan ilki (...) "beden dilinde birincil işaret sistemi adı verilen gruptur. Birincil işaret sistemi, organizmanın en temel ihtiyaçlarından kaynaklanan haz ve acı yaşantılarının ve bu yaşantılara bağlı olarak ortaya çıkan duyguların bedendeki sinyalleridir. Organizma doğanın somut ve doğrudan yaşantıları karşısında canlılığını ve bütünlüğünü bedensel ifade ve anlatımlara yansıtarak korumaya yönelmiştir " (Altıntaş, Çamur 2004:17). Yapılan araştırmalarda ilk insanların beden dilini kullandıklarında benzer işaret ve davranışları gösterdikleri saptanmıştır. Beden diline ait birincil işaretleme sistemini oluşturan bu mesajlar insanlığın evrensel dilidir. Dolayısıyla bir Türk'ün korktuğu zaman verdiği bedensel mesajlar bir İngiliz ya da Almanın bedensel mesajından farklı değildir. Ancak insanlar çoğaldıkça değişen yaşam tarzları alışkanlıkları, dinsel inançları, yaşadıkları coğrafya ve iklimlere bağlı olarak beden dillerinde de kültürel farklar ortaya çıkmıştır (Kaşıkçı 2002:95).

Beden dilini anlamlandırma, iletişimde bulunan kişilerin toplumsal rol-

leriyle ilgili olduğu kadar, kültürel çevre ile de yakından ilgilidir. Bu bağlamda her toplumun kendi kültürel yapısı içinde kullandığı jest ve mimikler vardır denilebilir. İnsanların doğuştan getirdiği ortak jest ve mimikler dahi, yaşadıkları toplumların kültürü içinde biçimlenir ve yönlendirilir. " Hem yakın çevremizde, hem daha geniş sosyal hayatımızda, hem de farklı ülke insanları ile ilişkilerimizde öncelikle beden dilini kullanırız ve onların beden dilleri ile anlattıklarını çözmeye çalışırız" (Baltaş, Baltaş 2002:22). İletişim kurduğumuz insanlarla kültürümüzdeki ortak özellikler ne kadar fazlaysa, karşılıklı olarak beden dilini anlamamız da o kadar kolaylaşır. "Beden dili ilişkilerimizde kültürel farklar arttıkça, yabancı bir ülkede çevremizdeki insanların duygu ve düşünce akışını değerlendirmemiz oldukça güçleşir" (Baltaş, Baltaş 2002:22). Bu yüzden başka kültürlerin sözsüz dillerini çözümlenebilmek için büyük ölçüde bilgilenecek gerekir.

Kültürlerarası İletişimde ve Yabancı Dil Eğitiminde Beden Dili

Appeltauer iletişimde beden dilinin önemi vurgulamak için bir bebeğe bakmakla dilini bilmediğimiz yabancı bir ülkede olmayı karşılaştırır ve bu aşamada beden dilinin devreye girdiğini söyler (Appeltauer 1996:9). Nasıl ki henüz konuşamayan bir bebeğin hareketlerinden neye gereksinim duyduğunu çözmeye çalışırsak aynı biçimde dilini bilmediğimiz bir ülkede de insanları anlayabilmek için onların hareketlerini gözlemleyerek anlamlandırmaya çalışırız. Beden dilinin kültürlerarası farklılıklarını belirlemeye yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Türk, Japon ve Amerikalı üniversite öğrencilerinin denek olarak kullanıldığı bir çalışmada 60 farklı yüz ifadesi oluşturulmuş ve farklı kültürlerden gelen bu öğrencilerden bu yüz ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuçta her kültürün geleneğinden kaynaklanan farklılıklara rağmen yüz ifadelerinin belirlenmesinde benzerliklerin daha ağır bastığı saptanmıştır (Baltaş,Baltaş 2002:22). Kültürlerarası beden dili kullanımında kızgınlık, nefret, hüzn, sevinç, korku, endişe, ilgi, şaşırma gibi benzer ifadeler aslında temel psikolojik durumlarla ilgili olanlardır (Darwin 2001). Ancak bu tür genel sayılabilecek durumların dışında bir kültüre özgü ve o kültürü belirleyici beden dili özelliklerinin bir başka toplum ya da kişilerce doğru anlaşılabilmesi için öğrenilmeleri gerekir.

Günümüzde yabancı dil öğretiminde egemen olan kültürlerarası bildirişim-odaklı yaklaşımın da vurguladığı gibi, yabancı dil öğrenmek kültür öğrenmekle eş değerde tutulmaktadır. Başka bir deyişle, yabancı dil yardımıyla kişi dilini öğrendiği ülkenin kültürünü oluşturan etmenleri tanımaya başlar, "yabancı bir kültürde alışkanlıklar oluşturur" (Seel 1984:250). Kültürlerarası iletişimde, iletişimin önemli bir parçasını oluşturan beden dilinin öğrenilmesi ve öğretilmesi iletişimin diğer öğelerinin bilinmesi kadar önemlidir. Bir dilin sözdiziminin, dilbilgisinin, doğru sesletiminin vb. öğretilmesinin yanında, o dili konuşan insanların kültürlerine özgü olabilecek beden dili özelliklerinin yabancı dil derslerinde aktarılması verimli bir yabancı dil öğretimi ve etkili bir kültürlerarası iletişim için kaçınılmazdır.

Bu bağlamda yabancı dil öğretiminde beden dili ile ilgili bilgiler verilirken yabancı dil öğrenenin kendi kültürüne ait beden dili ile amaç kültürün beden dili özellikleri belirlenip karşılaştırılabilir.

Beden dili özelliklerinden kimileri her iki kültürde de aynı olabilir ya da aynı gibi görünen, ancak farklı anlaşılan özellikler de bulunabilir. Ayrıca aynı şeyi anlatmak için farklı beden dili kodlarından da yararlanılıyor olabilir (Heyd 1997:65). Bu durumlarda farklılığı anlayabilmek ve yorumlayabilmek için o kültürün beden dili özelliklerine karşı belli bir duyarlılığın kazanılmış olması gerekir.

Heyd bir Asyalının tebessümünü dostça bir kabul etme ya da onaylama olarak yorumlayan bir Avrupalının, aslında onun bu tebessümünün bulunduğu durumdan hoşnut olmadığı anlamına geldiğini kavrayamayabileceğini söyler (Heyd 1997:65). Burada biçim olarak aynı, ancak anlam olarak farklı bir beden dili kullanımı söz konusudur. Kültürlerarası yüz yüze iletişimde en çok yanlıya ve yanlış anlamaya yol açan beden dili mesajları da bunlardır. Bir başka örnek ise sözsüz dil kullanılarak onaylama -evet- ya da reddetme -hayır- biçimleridir. Türkler sözlü bir mesajı onaylarken başlarını öne doğru sallarlar, aslında aynı işareti hayır anlamında da kullanırlar, oysa bu hareket birçok kültürde onaylama olarak kabul edilir ve anlaşılır. Hayır, anlamında ise Türkler, Yunanlılar ve Suriyelilerin dışında kalanlar başlarını sağa ve sola çevirerek bir şeyi onaylamadıklarını ya da reddettiklerini gösterirler. Türkler birisini uyarırken ya da tehdit ederken sağ/sol ellerinin işaret parmağını göğüs hizasında öne arkaya doğru sallarken Almanlar bu hareketin ne anlama geldiğini bilmezler, çünkü onlar uyarılmak için ellerini avuç içleri kendilerine dönük olarak yine işaret parmaklarıyla sağa sola doğru sallarlar. Örnekleri çoğaltmak mümkün: " sürekli göz temasından Amerikalılar hiç rahatsız olmazken, Japonlar sürekli göz temasını tehdit edici bulabilirler ve rahatsız olurlar" (Çakır 2002 :141) ya da İtalyan ve Türk kültürlerinde duygu ve düşünceler ağırlıklı olarak jest ve mimikler kullanılarak ifade edilir, ancak bu durum Orta ve Kuzey Avrupalılar gibi daha çok sözler üzerinde yoğunlaşan kültürler için abartılı bulunabilir ve ilk karşılaşmada ürkütücü hatta güvenilmez olarak algılanabilir (Apeltauer 1996:22). Almanların mit Haenden und Füßen reden - el ve ayakları kullanılarak konuşmak- sözü yine bu bağlamda düzeysizlik olarak kabul edilir. Çünkü onlara göre el ve ayakla değil ağızla konuşmak gerekir. Dolayısıyla yabancı dil öğrenenler kültürlerarası iletişimde karşısındakinin beden dilini bilinçli olarak değerlendirip ona göre tepki verebilmeyi bilmelidir.

Yabancı dil eğitimi ve öğretimi kuşkusuz çok boyutlu bir süreç ve bu süreci belirleyen birçok etmen bulunmakta. Bu sürecin her aşamasında öğrenene, öğrendiği yabancı dilin kültürüne ait beden dilinin farkına vardırma ve bu konuda bilinçlendirme etkili bir kültürlerarası iletişim için vazgeçilmez bir koşul olarak görünmektedir.

Bu güne kadar beden dili ile ilgili yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak öğretmenlerin sınıf ortamında öğrenci öğretmen iletişimde beden dili kul-

lanımları ele alınmıştır. Bunlar, öğretmenin her öğrenciyle göz kontağı kurması, bir konuyu aktarırken sınıfa arkasını dönmemesi ya da öğrencileri dinlerken onlara doğru yönelmesi vb. davranışlardır. Ancak, özellikle yabancı dil öğretmenlerinin bu becerilerinin yanında dilini öğrettiği amaç kültürün beden dilini gelecekte öğrencilerine aktarması için bu konuda yeterli çalışmaların yapılmış olması gerekir. Araştırdığımız çeşitli kaynaklar yabancı dil eğitiminde beden dili ile ilgili çok az çalışmanın var olduğuna işaret ediyorlar. Başka bir deyişle, yabancı dili öğretirken nasıl bir yöntem kullanarak o dile ait sözsüz iletişim becerilerini öğrenenlere aktarabiliriz?

Bu doğrultuda özellikle ders kitabı yazarlarının amaç kültürün beden dili özellikleri ile ilgili materyalleri hazırlamaları uygun olacaktır. Yabancı dil öğretimi için hazırlanan ders araç gerecinin sistemli bir biçimde dil öğretiminin her aşaması için amaç kültürün beden dili kullanımıyla ilgili bilgileri içermesi gerekmektedir. Yabancı dil derslerinde kullanılacak olan film, saydam (slâyt), resim ve fotoğrafların amaç kültürün sözsüz iletişim kodlarına gönderme yaparak, öğrenenleri kültürlerarası iletişime hazırlamaları doğru ve etkili bir iletişim için kaçınılmazdır. Bu ise her ülkenin yabancı dil öğretimi için kendi ders araç-gerecini oluştururken, dil öğretimini belirleyen diğer becerilerin yanı sıra beden dilinin aktarılması konusunu da mercek altında tutması gerektiği anlamına gelmektedir.

Sözsüz iletişimin/ beden dilinin yabancı dil ders kitaplarında ne denli yer aldığını saptayabilmek için -çalışma alanım gereği- Milli Eğitim Bakanlığınca ülkemizde yabancı dil öğretimi için hazırlanmış olan ders kitaplarından "Hallo Freunde!" 6,7 ve 8'i inceledik. "Hallo Freunde!" 6,7 ve 8 kitapları Almanca'nın 2. yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik olarak ilköğretim okullarının 6. 7. ve 8. sınıflarına göre düzenlenmiştir. Her sınıf için bir öğrenci ders kitabı, bir öğrenci alıştırmaları kitabı, bir öğretmen kitabı ve ses kasetleri bulunmaktadır. Ders kitaplarına ait resim, fotoğraf, saydam, video filmi, VCD, DVD gibi görsel malzeme bulunmamaktadır.

"Öğrenci ders kitabı, iletişimsel öğretim yöntemine göre hazırlanmıştır. Kitabın içeriği ve konuları, öğrencilerin çeşitli durumlarda kendilerini Almanca olarak yazılı ve sözlü anlatabilmelerini sağlayacak biçimde düzenlenmiştir" (Barçın, Tükenmez, Spangenberg 2001:3 Lehrerhandbuch). İletişimsel yöntemine göre hazırlandığı belirtilen ders kitabında iletişimin yazılı ve sözlü düzeylerinin öğrenciye öğretilmesi amaçlanmaktadır. Yazılı iletişimi bir kenara bırakarak sözlü iletişim üzerinde yoğunlaştığımızda, ders kitaplarında sözlü iletişimin geliştirilmesine yönelik çeşitli alıştırmaların varlığını görüyoruz. Ayrıca tüm ünitelerin işleniş sırasında öğrenciye eşlik eden, Alman öğrenciler tarafından seslendirilmiş olan, ses kasetleri bulunmaktadır. Kasetler ders kitabı yazarları tarafından "öğrenci ders kitabının vazgeçilmez bir parçası" (...) (Barçın, Tükenmez, Spangenberg 2001:4 Lehrerhandbuch) olarak nitelendirilmekte ve öğrencilere evlerinde de tekrar tekrar dinlemeleri gerektiği öğütlenmektedir. Kasetle çalışma, sadece sesletimin iyi yerleşmesi açısından değil, aynı zamanda öğrenilen dil araçlarının pekiştirilmesi ve

duyma- anlama becerisinin geliştirilmesi açısından da önemli olarak görülmektedir (a.g.y.: 4). Ancak iletişimsel öğretim yöntemine göre hazırlanmış bu ders kitaplarında iletişimin yalnızca sözlü yanının, başka bir anlatımla sözlü dilin üzerinde durulmuştur. Daha öncede belirttiği gibi sözlü iletişim dil ve dil ötesi olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılır. Dille iletişim kişilerin düşüncelerini ve ürettikleri bilgileri birbirlerine karşılıklı olarak aktarıp, anlamlandırmalarıdır. Dilin sözlü yanı diğer yandan dil-ötesi öğeleri de içerir. "Dil ötesi iletişim sesin niteliği ile ilgilidir; ses tonu sesin hızı, şiddeti, hangi kelimelerin vurgulandığı duraksamalar ve benzeri özellikleri " (...) (Dökmen, 2003:27). Bir başka deyişle, dille iletişimde kişilerin ne söylediklerini, dil ötesi iletişim ise nasıl söyledikleri önem kazanır. Teyp ile yapılan çalışmalarda iletişimin yalnızca sözlü kısmının üzerinde durulabilir. Ses kasetleri ancak ne söylendiğini ve nasıl söylendiğini yansıtabilirler. Oysa iletişim bu çalışmada da anlatıldığı gibi yalnızca sözlü dil ile gerçekleşmez. İletişimin doğru gerçekleşebilmesi için dilin sözsüz yanının da hesaba katılması ve öğretilmesi gerekir. İncelenen ders malzemesinde, yabancı dil ile iletişim becerisinin kazandırılması amacının, sözlü iletişimle sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir. Çalışma alanımız yabancı dil olduğunda sözsüz dil daha da önem kazanır. Dolayısıyla yabancı dil öğretimi için hazırlanan ders malzemelerinde kültürlerarası iletişimin doğru kurulabilmesi için, öğretilen dilin sözsüz iletişim kodlarının da aktarılabilmesi için, düzenlemeye ihtiyaç vardır. Böylelikle kültürlerarasındaki farklılıklar vurgulanarak öteki kültür farkındalığı yaratılabilir. Bu da amaç kültüre ait sözsüz iletişim durumlarının aktarıldığı filmler, resimler vb. malzeme ile gerçekleşebilir.

Hallo Freunde !"6 ve 7 ders kitaplarının öğrenci ve alıştırma kitapları incelendiğimizde amaç kültürün sözsüz iletişim durumlarının yansıttığı hiçbir resim, çizim ya da fotoğrafa rastlamıyoruz.. Buna karşılık "Hallo Freunde !" 8. sınıflar için hazırlanmış olan kitabın ilk ders biriminde "So begrüsst man sich... ..und so verabschiedet man sich... ..in Europa" (Barçın, Tükenmez, Spangenberg 2001:4-5 Schülerbuch) başlıklı çeşitli dillerde selamlaşmanın ve vedalaşmanın konu edildiği kısa diyaloglardan oluşan 2 sayfa ile karşılaşırız. Kısa diyaloglara eşlik eden fotoğraflarda İngiliz, Alman, İtalyan, Türk, İspanyol ve Fransız gençleri selamlaşıyor ve vedalaşıyorlar. Fotoğraflarda çeşitli uluslara mensup bu gençlerin hem sözlü hem de sözsüz iletişimin kodlarını kullandıklarını görebiliyoruz. Ancak bu diyaloglarla yapılan alışırmalarda yine iletişimin sözlü yanı üzerinde duruluyor. Öğrencilerden diyalogları dinlemeleri isteniyor ve hangi dilin en çok hoşlarına gittiği soruluyor. Bir dil seçerek o dilde selamlaşma ve vedalaşmayı denemeleri ve bunu rol dağılımı yaparak canlandırmaları isteniyor. Oysa diğer alışırmaların yanında burada fotoğraflarda da kolayca görülebilen beden dilinin de üstünde durulup öğrencilere alışırmalar yaptırılarak, dilin sözsüz yanına da dikkat çekilebilirdi. Üstelik fotoğraflardan yola çıkarak ulusların selamlaşma ve vedalaşma biçimleri karşılaştırılıp, öğrencilerde bu konuda bir farkındalık yaratılabilirdi. Bu ders birimi dışında

bu serinin başka bir ders biriminde de sözsüz iletişimin öğretilmesine yönelik herhangi bir alıştırmaya ya da uygulamaya rastlamıyoruz.

Almanca'nın 2. yabancı dil olarak öğretilmesinin amaçlandığı bu kitaplarda öğrencinin hem öğrendiği ikinci yabancı dilin iletişim durumlarını kavrayabilmesi hem de öğrendiği bu dili birincisinden ayırt edebilmesi için iletişim becerisinin her yönüyle eksiksiz olarak öğretilmesi gerekir. Bu yönde ders kitaplarının yenilenmesi ya da sözsüz iletişim becerilerinin de kazandırılabilceği ek malzemeler ile zenginleştirilmeleri bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz. Kişilerarası iletişim birçok birleşenden oluşan bir süreçtir. Bu iletişimi iletişimin sözlü ve sözsüz yanı yapılandırır. Sözsüz iletişim ya da beden dili iletişimin önemli bir parçasını oluşturur. Kültürlerarası iletişimin amaçlandığı günümüz yabancı dil eğitiminde beden dilinin öğrenilmesi ve öğretilmesi iletişimin diğer öğelerinin bilinmesi kadar önemlidir. Avrupa Birliği Yabancı Diller Ortak Kriterleri çerçevesinde yabancı dil öğrenme ile kültürlerarası iletişim hedeflenmektedir. İletişim sürecinin bir boyutu olan sözsüz iletişimin/ beden dilinin amaç etkili ve doğru iletişimi sağlamak olduğunda, yabancı dil öğrenen ve öğretmenler için farkında olunması ve diğer yabancı dil becerileri gibi sistemli olarak yabancı dil derslerinin içinde yer alması gerekir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Ersin; Çamur, Devrim (2004): *Beden Dili Sözsüz İletişim, Aktüel Basım Yayın*, 1.Baskı, İstanbul
- Apeltauer, Ernst (1996): *Körpersprache in der interkulturellen Kommunikation, Flensburger Papiere zur Mehrsprachigkeit und Kulturreichhalt im Unterricht, Flensburg Heft 16/17*
- Baltaş, Acar; Baltas, Zuhul (2002): *Bedenin Dili, Remzi Kitapevi*, 31. Basım, İstanbul
- Cüceloğlu, Doğan (1992): *Yeniden İnsan İnsana*, 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Cüceloğlu, Doğan (2003): *Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları*, 13. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Çakır, Özlem (2002): *Profesyonel Yaşamda Kişisel İmaj ve Sosyal Yaşam Etiketleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Darwin, Charles (2001): *İnsan ve Hayvanlarda Beden Dili (İnsan ve Hayvanlarda Duyguların İfadesi)*, Çevirmen: Orhan Tuncay, Gün Yayıncılık Ltd Şti, İstanbul
- Dökmen, Üstün (2003): *İletişim Çatışmaları ve Empati*, 23. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul
- Heyd, Gertraude (1997): *Aufbauwissen für den Fremdsprachenunterricht*

- (DaF) - Ein Arbeitsbuch, narr studienbùcher, Gùnter Narr Verlag, Tùbingen
- İzçören, Ahmet Őerif (2000): Dikkat Vùcudunuz KonuŐuyor - Tùrkiye'de Beden Dili, İŐ YaŐamı ve Renkler, Academyplus Yayınevi, Ankara
- Kaşıkçı, Ercan (2002): Dođrucu Beden Dili, Hayat Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul
- Pease, Alan; Pease, Barbara (2003): Der tote Fisch in der Hand und andere Geheimnisse der Kùrpersprache, Ullstein Verlag, Deutschland
- Schober, Otto (2001): Beden Dili (DavranıŐ Anahtarı), Arion Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul
- Seel, C. Peter (1984): Thesen zur Landeskunde Eine Polimik, Bauer, H.L. (Hrsg), Unterrichtspraxis und theoretische Fundierung in Deutsch als Fremdsprache, Goethe Institut, Mùnchen
- Usluata, Ayseli (1991): İletifim, İletifim Yayınları, İstanbul
- Zilliođlu, Merih (1993): İletifim Nedir? Cem Yayınevi, İstanbul

İncelenen Ders Kitapları

- Barçın, K., Camgöz, T., Cengiz Çimen, R., Tùkenmez, N., (2000) : " Hallo, Freunde ! Lehrwerk für die Klasse 6, Deutsch als zweite Fremdsprache " Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- Barçın, K., Camgöz, T., Cengiz Çimen, R., Tùkenmez, N., (2000) : " Hallo, Freunde ! - Klasse 6, Deutsch als zweite Fremdsprache Schülerarbeitsheft " Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- Barçın, K., Camgöz, T., Cengiz Çimen, R., Tùkenmez, N., (2000) : " Hallo, Freunde ! - Klasse 6, Deutsch als zweite Fremdsprache Lehrerhandbuch " Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- Barçın, K., Camgöz, T., Cengiz Çimen, R., Spangenberg, E., Tùkenmez, N., (2000) : " Hallo, Freunde ! - Klasse 7, Deutsch als zweite Fremdsprache Schülerbuch " Devlet Kitapları, ABC Matbaacılık Ltd. Őtd., Ankara
- Barçın, K., Camgöz, T., Cengiz Çimen, R., Spangenberg, E., Tùkenmez, N., (2000) : " Hallo, Freunde ! - Klasse 7, Deutsch als zweite Fremdsprache Schülerarbeitsheft " Devlet Kitapları, ABC Matbaacılık Ltd. Őtd., Ankara
- Barçın, K., Cengiz Çimen, R., Spangenberg, E., Tùkenmez, N., (2000) : " Hallo, Freunde ! - Klasse 7, Deutsch als zweite Fremdsprache Lehrerhandbuch " Devlet Kitapları, ABC Matbaacılık Ltd. Őtd., Ankara
- Barçın, K., Tùkenmez, N., Spangenberg, E., (2001): " Hallo, Freunde ! - Klasse 8, 2. Fremdsprache Schülerbuch " Devlet Kitapları, Ostim Mesleki Eğitim Merkezi, Ankara
- Barçın, K., Tùkenmez, N., Spangenberg, E., (2001): " Hallo, Freunde ! - Klasse 8, 2. Fremdsprache Schülerarbeitsheft " Devlet Kitapları, Ostim Mesleki Eğitim Merkezi, Ankara

Barçın, K., Tükenmez, N., Spangenberg, E., (2001): " Hallo, Freunde ! - Klasse 8, 2. Fremdsprache Lehrerhandbuch " Devlet Kitapları, Ostim Mesleki Eğitim Merkezi, Ankara